

Μορφές λύτρωσης στα διηγήματα του Γ. Βιζυηνού

Πολιτισμός / Λογοτεχνία - Φιλολογία

Ηρακλής Ψάλτης, φιλόλογος

[Προηγούμενη δημοσίευση: <http://bit.ly/2iHujUi>]

Ανακεφαλαιώνοντας διαπιστώνεται ότι ο Βιζυηνός δεν εμπιστεύεται πλήρως τη λογική, τον ορθό λόγο, για τη λύτρωση των ηρώων του. Του φαίνεται ανεπαρκής και ακατάλληλος να οδηγήσει μόνος του τον άνθρωπο στην σωτηρία του, γι' αυτό και επιφυλάσσεται απέναντί του υπονομεύοντάς τον. Συναντά και εδώ ο Βιζυηνός την Ορθοδοξία, η οποία στην ιστορική της πορεία δεν θέτει διλήμματα συνύπαρξης πίστης και επιστήμης/γνώσης, γιατί γι' αυτήν η σχέση τους είναι λειτουργική και συμπληρωματική[622], αφού την ενδιαφέρει διακαώς να απαντήσει στο ερώτημα «Ποιός (δημιούργησε τον κόσμο;)» και όχι «Πώς (δημιουργήθηκε ο κόσμος;)».

Η φυγή επιλέγεται συχνά από τους αφηγηματικούς ήρωές του. Αυτή γίνεται πρωτεϊκή, παίρνει τη μορφή της εσπευσμένης αποχώρησης του Πασχάλη από τη γερμανική πόλη Φράιβουργ στο «Αί συνέπειαι τῆς παλαιᾶς ἱστορίας»· της ακύρωσης του ταξιδιού στην Καλκούτα από τον αφηγητή στο «Μεταξύ Πειραιῶς καί Νεαπόλεως»· του ονείρου/της φαντασίας στην περίπτωση του αφηγητή στο «Μεταξύ Πειραιῶς καί Νεαπόλεως», όπου δι' ἑνός τῆς φαντασίας ἄλματος βρίσκεται στην Ινδία[623], του Πασχάλη όπου ἐκ τοῦ ἐρέβους τῆς σκοτεινῆς φαντασίας του φτάνει στον Παράδεισο[624] στο «Αί συνέπειαι τῆς παλαιᾶς ἱστορίας» και των δύο Γιώργηδων, παππού και εγγονού, στους οποίους η φαντασία γίνεται τρόπος ζωῆς στο «Τό μόνον τῆς ζωῆς του ταξίδιον»· της τρέλας, της ανατροπῆς της διανοητικῆς ἰσορροπίας του ἀνθρώπου, ἐπειδή οι ἥρωες ἀδυνατοῦν να συμβιβαστοῦν, να ἀποδεχτοῦν τήν σκληρή πραγματικότητα, ὅπως ο Κιαμήλ («Ποῖος ἦτον ὁ φονεὺς τοῦ ἀδελφοῦ μου»), ἡ Κλάρα («Αἰ συνέπειαι τῆς παλαιᾶς ἱστορίας») και ὁ Σελήμ (;) («Ὁ Μοσκώβ-Σελήμ»)· του φυσικοῦ θανάτου, ὁ ὁποῖος λειτουργεῖ λυτρωτικά για τους ἥρωες του Βιζυηνοῦ -ἀπαλλάσσει τήν Αννιώ ἀπό τήν ἐπώδυνη ἀρρώστια τῆς («Τό ἀμάρτημα τῆς μητρός μου»), ἐπιτρέπει στο ἐρωτευμένο ζευγάρι να ξανασυναντηθεῖ («Αἰ συνέπειαι τῆς παλαιᾶς ἱστορίας») και στον παππού Γεωργάκη να πραγματοποιήσῃ -ἐπιτέλους- τὸ πολυπόθητο ταξίδι του («Τό μόνον τῆς ζωῆς του ταξίδιον»). Η φυγή, συνεπώς, ἰδιαίτερα στην τελευταία τῆς ἐκφραση, τὸν θάνατο, φαίνεται να λειτουργεῖ λυτρωτικά για τους ἥρωες.

Συναντώνται και ἐξομολογήσεις που γίνονται σε ἀγαπητά/οικεία πρόσωπα, ὅπου σε

κάποιες περιπτώσεις παραβιάζονται οι «κανόνες» της ηλικίας, της θρησκείας και της εθνικότητας. Παραδείγματα: ο ηλικιωμένος παππούς αυτοαποκαλύπτεται «εκτιθέμενος» στον συνονόματο νεαρό εγγονό του λίγο πριν πεθάνει («Τό μόνον τῆς ζωῆς του ταξίδιον») και ένας μουσουλμάνος και Τούρκος, ο Σελήμ, εξομολογείται σε ένα χριστιανό και Έλληνα, τον αφηγητή (Βιζυηνό). Σ' όλες όμως τις περιπτώσεις υπάρχει το στέρεο έδαφος της εμπιστοσύνης, της αποδοχής, της κατανόησης. Οι εκμυστηρεύσεις αυτές προσφέρουν στους εκμυστηρευόμενους προσωρινή αποφόρτιση και καταπράυνση. Συνεπώς, και η «κοσμική» εξομολόγηση συνεισφέρει μερικώς στη λύτρωση.

Η τέχνη -ποίηση, μουσική- συναντάται σε δύο διηγήματά του να δρα προσωρινώς απολυτρωτικά, στο «Μεταξύ Πειραιῶς καί Νεαπόλεως» και στο «Αί συνέπειαι τῆς παλαιᾶς ἱστορίας». Στο πρώτο και οι τρεις πρωταγωνιστές σχετίζονται με την ποίηση, είτε ως δημιουργοί είτε ως αναγνώστες της, αλλά δεν οδηγούνται οριστικά σε «απάνεμο λιμάνι». Το ίδιο συμβαίνει και στο άλλο διήγημα, η μουσική και το τραγούδι δεν διευκολύνει την Κλάρα να «επιστρέψει», να ανακτήσει τη συναισθηματική/ψυχολογική της ισορροπία. Η τέχνη δεν κατορθώνει να ξεπλύνει την σκόνη της καθημερινότητάς τους[625].

Η εμπιστοσύνη μεταξύ των διαφορετικών γενιών δημιουργεί ασφάλεια. Οι νέοι εμπιστεύονται τα λεγόμενα των συγγενών και των γνωστών τους στο «Τό μόνον τῆς ζωῆς του ταξίδιον» και στο «Διατί ἡ μηλιά δέν ἔγινε μηλέα». Ο εγγονός του παππού του για τα «ταξίδια» του -όπως άλλωστε είχε κάνει και ο ίδιος ο παππούς για τη δική του γιαγιά- και το μικρό Γιωργί τους συγγενείς και τους συντοπίτες του για τον γλωσσικό του κώδικα. Πρόκειται για μια συνθήκη απαραίτητη για την ομαλή συνέχεια και συνοχή της κοινωνίας, αλλά και για την συναισθηματική/ψυχολογική ασφάλεια των μελών της, ιδιαίτερα των νεότερων. Στο πρώτο διήγημα, αν και τα «ταξίδια» του παππού, όπως ο ίδιος αποκαλύπτει λίγο πριν πεθάνει στον εγγονό του, δεν έγιναν, η μεταξύ τους σχέση εμπιστοσύνης δεν διαρρηγνύεται. Αλλά και στη δεύτερη περίπτωση η εμπιστοσύνη είναι η κυρίαρχη αιτία για την οποία ο μαθητής/αφηγητής αποδέχεται ως σημαίνον για το δέντρο μηλιά τη λέξη «μηλιά» και όχι «μηλέα», όπως επιδιώκει «ανορθόδοξα» να τον πείσει ο δάσκαλός του.

Τέλος, ο Βιζυηνός -αδυνατώντας να «τιθασεύσει» τον απόγονο χωρικών που συνεχίζει να συντηρεί μέσα του- βρίσκει ελκυστική τη λαϊκή παράδοση και γι' αυτό «προτείνει» και μαγικές λυτρώσεις των ηρώων του μέσω της δεισιδαιμονίας/μαγγανείας. Αυτό συναντάται σε τρία, κυρίως, έργα του, στα: «Τό άμάρτημα τῆς μητρός μου», «Ποῖος ἦτον ὁ φονεὺς τοῦ ἀδελφοῦ μου» και «Πρωτομαγιά»· τέσσερα πρόσωπα -τρεις γυναίκες/μητέρες και ένας άντρας-

καταφεύγουν στη «βοήθειά» της.

(συνεχίζεται)

[624] Δ. Καραγιάννης, «Η απατηλή λάμψη του μαγικού» στη Σύναξη 129 (2014)σσ.86-90, εδώ σ.89.

[625] Γ. Μ. Βιζυηνός, όπ. παρ., σ.58.

[626] Γ. Μ. Βιζυηνός, όπ. παρ., σ.160.

[627] Η γνωστή φράση του Πάμπλο Πικάσο (1881-1973 μ. Χ.): «Η τέχνη ξεπλένει από την ψυχή την σκόνη της καθημερινότητας» στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.gnomikologikon.gr/catquotes.php?categ=2130> (ημερομηνία ανάκτησης: 1-6-2014).

<http://bit.ly/2j4xRXs>